

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Een gekke methodologie?

Over de grenzen van macrokwantitatief sociaal-wetenschappelijk onderzoek

Kittel, B.

Publication date

2004

Document Version

Final published version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Kittel, B. (2004). *Een gekke methodologie? Over de grenzen van macrokwantitatief sociaal-wetenschappelijk onderzoek*. (Oratiereeks). Vossiuspers UvA.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Een gekke methodologie?
*Over de grenzen van macrokwantitatief
sociaal-wetenschappelijk onderzoek*

Vossiuspers UvA is een imprint van Amsterdam University Press.
Deze uitgave is totstandgekomen onder auspiciën van de Universiteit van Amsterdam.

Omslag: Colorscan, Voorhout
Opmaak: JAPES, Amsterdam
Foto omslag: Carmen Freudenthal, Amsterdam

ISBN 90 5629 353 2
© Vossiuspers UvA, Amsterdam, 2004

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 ⁰ het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Een gekke methodologie?

*Over de grenzen van macrokwantitatief
sociaal-wetenschappelijk onderzoek*

Rede

uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van
hoogleraar Sociologie, in het bijzonder
Methoden en Technieken van Sociaal-wetenschappelijk Onderzoek,
aan de Universiteit van Amsterdam
op donderdag 13 mei 2004

door

Bernhard Kittel

 VOSSIUSPERS UVA

*Mijnheer de Rector Magnificus,
leden van het college van bestuur, mevrouw de decaan, beste collega's, vrienden
en verwanten, geachte aanwezigen,*

U bent misschien verrast de vraag in de titel van mijn oratie – een gekke methodologie? – te horen uit de mond van iemand die u onder andere tot hoogleraar heeft benoemd om zijn kwantitatief, landenvergelijkend onderzoek. Aanleiding tot die vraag is het oordeel van een vooraanstaande wetenschapstheoretica, Nancy Cartwright van de London School of Economics, dat ten aanzien van de kwantitatief landenvergelijkende onderzoeksopzet van vele analyses in de sociale wetenschappen aan duidelijkheid niets te wensen overlaat: 'Now what strikes me is that this methodology is crazy' (Cartwright, 2002, p. 142).

Gezien de populariteit van deze methodologie aan de ene kant en het academische gewicht van de beoordelaar aan de andere kant, is dit een provocerende uitspraak die we niet zomaar kunnen laten staan. In hoeverre moet dit oordeel geaccepteerd worden en wat zijn de implicaties hiervan voor de toekomst van dit soort onderzoek?

Laat me u even uitleggen welke aanpak er in deze context met kwantitatief landenvergelijkend onderzoek wordt bedoeld. Het is een methode van sociaal-wetenschappelijk onderzoek waarbij hypothesen over correlaties tussen variabelen met behulp van data op het aggregatieniveau van landen worden getoetst (Przeworski en Teune, 1970, p. 12-13; Pennings, Keman en Kleinnijenhuis, 1999; Schmidt, 2003, p. 262).¹ Het uitgesproken doel is het causale verklaren en voorspellen van maatschappelijke fenomenen met behulp van statistische en econometrische technieken. De epistemologische achtergrond van deze aanpak is het zoeken naar algemene wetten volgens het deductief-nomologische perspectief. Vanuit ontologisch oogpunt wordt verondersteld dat sociale wetmatigheden onafhankelijk van ruimte en tijd bestaan.

BERNHARD KITTEL

Voor dit landenvergelijkend onderzoek zijn de beschikbare data in de meeste gevallen beperkt tot circa 20 tot 25 OECD-landen, over de periode vanaf 1945.² Daarbij moet worden gezegd dat veel indicatoren echter pas vanaf de jaren zestig, zeventig of tachtig worden gemeten – een totaal dus van zo'n 600 niet van elkaar onafhankelijke observaties.³ Meestal is dit aantal echter op grond van lacunes in de data duidelijk kleiner. Inhoudelijk gaat het vaak om het aanwijzen van de verschillen tussen landen met betrekking tot het economische of sociale prestatievermogen. Bij de verklaring van deze variantie spelen het regeringsbeleid en politieke instituties veelal een centrale rol.⁴

Kwantitatief landenvergelijkend onderzoek heeft gedurende de laatste twee decennia een enorme bloei gekend. Tegenwoordig lijkt het toepassen van deze methodologie zelfs bijna een voorwaarde te zijn geworden om te kunnen publiceren in vooraanstaande sociaal-wetenschappelijke tijdschriften. Een van de redenen van deze populariteit is de poging van sociale wetenschappers om de natuurwetenschappers of ten minste de economen na te bootsen, met het doel de maatschappij van de relevantie van hun onderzoek te overtuigen.⁵ Maar eigenlijk is het toch gek om wetten die onafhankelijk zijn van ruimte en tijd te zoeken met behulp van casussen die nationale staten zijn – maatschappelijke formaties die specifiek zijn voor een bepaalde ruimte en tijd! Bovendien zien we daarbij over het hoofd dat er allang een discussie aan de gang is over juist de econometrische methoden die we zo ijverig proberen te imiteren. Op deze discussie wil ik hier nader ingaan.

Ik zal mijn argument beginnen met een wellicht wat impopulaire observatie. Terugkijkend op ongeveer de laatste twintig jaar valt het niet mee om een boek te noemen dat gebaseerd is op een kwantitatief landenvergelijkende onderzoeksopzet en dat ik als een serieuze kandidaat beschouw voor de leeslijsten over twintig of dertig jaar – dit in scherp contrast met landenvergelijkend onderzoek dat primair kwalitatief van opzet is.⁶ Tot eenzelfde conclusie kwam trouwens al Lawrence Summers (1991) met betrekking tot de macro-economie.

Als mijn observatie terecht is, dan moeten we ons afvragen of er niet iets is misgegaan. We hebben enkele oliebronnen laten leegpompen om de computers waarop we onze regressiemodellen laten draaien aan de gang te houden, enkele bossen laten kappen om de resultaten aan het zeer gewaardeerde publiek te presenteren en, in naam van de kennismaatschappij, publieke gelden opgestreken om *data mining* in

EEN GEKKE METHODOLOGIE?

OECD-databestanden te plegen – en dat alles om vast te stellen dat anderen met papier en potlood en wat archiefstof belangrijkere bijdragen hebben geleverd.

Het meest in het oog springende symptoom van het probleem is de ontoereikende stabiliteit van de bevindingen uit het landenvergelijkende statistische onderzoek. Ook dit is een observatie die in de economie al vroeg tot scepticisme heeft geleid en de vooruitstormende ontwikkeling van nieuwe technieken continu als een kritische reflectie heeft begeleid (Robinson, 1960; Leamer, 1978; Johnston, 1992) – alhoewel met weinig manifeste uitwerkingen. Manipuleer de steekproef,⁷ verander de periode van onderzoek, voeg een nieuwe controlevariabele in, of speel met de modelveronderstellingen, en de kans is groot dat de omvang van het geschatte effect, de statistische significantie of zelfs het voorteken van de coëfficiënten zo sterk verandert dat de conclusies tot maculatuur worden.⁸ In de wetenschapstheoretische literatuur wordt dit probleem besproken onder de rubriek *problem of confounders*: we weten niet welke niet-geobserveerde factoren allemaal een rol spelen en de causale inferentie verstoren.⁹

Dit zijn niet de enige problemen. Ik noem voorts de verschillen tussen landen op het niveau van concepten, definities of meettechnieken, die allemaal een negatieve invloed hebben op de stabiliteit van onze bevindingen (Van Deth, 1998; Adcock en Collier, 2001). Verbeteringen die zich op dit soort problemen richten, zijn echter onvoldoende om de opmerking van Nancy Cartwright – dat deze methodologie voor het oplossen van sociaal-wetenschappelijke probleemstellingen gek zou zijn – te ontkrachten, omdat ze zich enkel op de symptomen richten. En de behandeling van de symptomen van gekte zal aan het probleem zelf niet veel veranderen.

Cartwright meent dat we heel goede argumenten moeten hebben om met behulp van een statistische samenhang een vaste waarschijnlijkheidsrelatie tussen macrofenomenen te veronderstellen. Deze argumenten moeten zowel op fenomenologisch niveau – stabiliteit van de samenhang – alsook op theoretisch niveau – begrip van de socio-economische structuur die de samenhang genereert – worden gevonden. Cartwright stelt echter dat niet alleen de eerste, maar ook de tweede conditie in situaties zoals de door mij geschetste, niet te verwezenlijken is: ‘Each of the countries studied has a different socio-economic structure constituting a different socio-economic machine that will generate different causal relations true in that country and concomitantly different probability measures appropriate for the quantities appearing in these relations’ (Cartwright, 2002, p. 143).

BERNHARD KITTEL

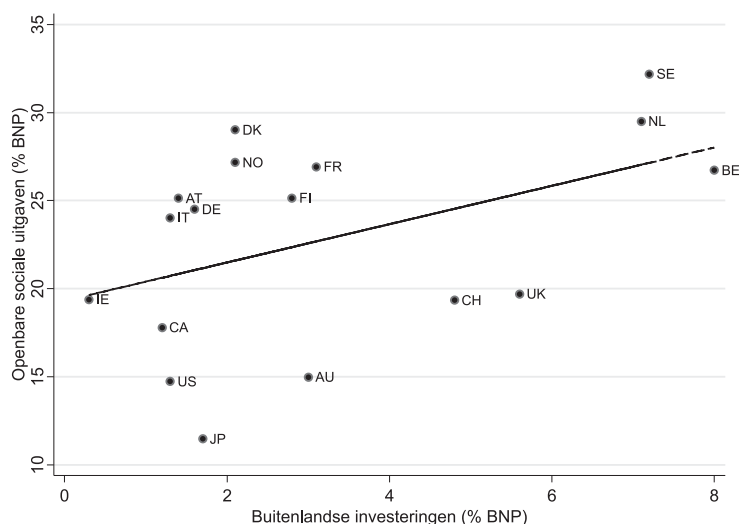
Laten we de aanpak van het kwantitatief landenvergelijkend onderzoek nader onder de loep nemen. Het uitgangspunt is variantie in een bepaalde variabele, bijvoorbeeld sociale overheidsuitgaven. Waarom liggen deze uitgaven in sommige landen duidelijk hoger dan in andere landen? Een in de laatste jaren graag aangehaalde kandidaat als verklarende variabele is de globalisering (zie bijvoorbeeld Swank, 1998; Schulze en Ursprung, 1999; Mosley, 2000; Burgoon, 2001; Garrett en Mitchell, 2001). Om deze samenhang op een sociaal-wetenschappelijk relevante manier te onderzoeken, hebben we een theorie nodig die aangeeft waarom globalisering tot hogere sociale uitgaven leidt. Hiervan zijn er talloze te noemen. Ik zal er drie uitpikken: één van een econoom, één van een politicoloog en één van een socioloog.¹⁰

De econoom zou het volgende kunnen zeggen: de globalisering maakt de verplaatsing van productieprocessen naar landen met een lager loonniveau mogelijk, waardoor werknemers in OECD-landen in ieder geval tijdens een aanpassingsfase werkloos raken. Aangezien deze werknemers tegen werkloosheid verzekerd zijn, stijgen de sociale uitgaven, bijvoorbeeld op grond van aanspraken uit de werkloosheidswet of via maatregelen voor vervroegd pensioen.

De politicoloog zou de volgende hypothese naar voren kunnen brengen: door het verleggen van productieprocessen naar landen met een lager loonniveau worden er angsten bij de bevolking opgeroepen dat de werkloosheid stijgt. Daarom stemmen ze op politieke partijen die zich tijdens de verkiezingen sterk hebben gemaakt voor de verbetering van de sociale zekerheid. Aangezien partijen, eenmaal aan de regering, ook de een of andere belofte moeten waarmaken, wordt het sociale stelsel uitgebreid, waardoor de uitgaven stijgen.

De socioloog zou het volgende kunnen stellen: de globalisering leidt tot de verschuiving van werkplaatsen naar landen met een lager loonniveau en vergroot de kansen voor mensen om elders een nieuwe baan te vinden.¹¹ Beide factoren leiden aan de ene kant tot grotere financiële lasten bij de families en aan de andere kant tot grotere mobiliteit van de werknemers. De migratie leidt tot vermindering van sociale banden. Hierdoor neemt de levensstandaard van de familie af of zij verliest haar functie als sociaal opvangnet. Beide ontwikkelingen leiden ertoe dat de staat zich genoodzaakt ziet het sociale stelsel uit te breiden. Hierdoor stijgen de sociale uitgaven.

EEN GEKKE METHODOLOGIE?

Openbare sociale uitgaven als percentage van BNP uit OECD Social Expenditure Database. Buitenlandse investeringen als percentage van BNP uit IMF Balance of Payments Statistics. Landencode op basis van internetcode.

Alliedrie de redeneringen lijken plausibel te zijn: er wordt geïmpliceerd dat, op het macroniveau van landenvergelijkend onderzoek, één en dezelfde globaliseringsindicator – bijvoorbeeld buitenlandse investeringen – in het regressiemodel van publieke sociale uitgaven een positieve en statistisch significante coëfficiënt heeft. Bij beschouwing van het globale verband op macroniveau blijkt dat er daadwerkelijk een samenhang te observeren is. Afbeelding 1 geeft de bivariate samenhang tussen investeringen in het buitenland en sociale uitgaven voor het jaar 1990 weer.¹² De bijbehorende regressieanalyse (tabel 1, model 1), samengevat in de lijn, toont aan dat het verband de juiste richting heeft en bovendien statistisch significant is op het 10% niveau.¹³ Het model verklaart 20% van de variantie, helemaal niet slecht in vergelijking met de bevindingen van soortgelijk onderzoek. Voorts verandert de toevoeging van enkele voor de hand liggende interveniërende variabelen aan dit regressiemodel, zoals de economische groei of het percentage afhankelijke bevolking (modellen 2 en 3), nauwelijks iets aan de coëfficiënt. Het ziet er dus allemaal goed en stabiel uit.

Tabel 1. Openbare sociale uitgaven, 1990

	<i>Model 1</i>	<i>Model 2</i>	<i>Model 3</i>
Buitenlandse investeringen	1,09* (0,56)	1,08* (0,58)	1,08* (0,58)
Afhankelijke bevolking		0,37 (0,62)	0,14 (0,68)
BNP-groei (per capita)			-0,51 (0,62)
R ²	0,20	0,22	0,26
N	17	17	17

Eenvoudige cross-section regressie; alle data voor 1990, standaardfouten tussen haakjes, * = $p \leq 0.10$.

Openbare sociale uitgaven als percentage van BNP uit OECD Social Expenditure Database. Buitenlandse investeringen als percentage van BNP uit IMF Balance of Payments Statistics. Afhankelijke bevolking (jonger dan 15 en ouder dan 64) als percentage van bevolking uit OECD Historical Statistics; BNP-groei uit OECD Historical Statistics.

Toch hebben we een groot probleem: zowel de econoom, de politicoloog als de socioloog zullen, nadat ze hun redenering en het resultaat van hun onderzoek in een artikel hebben samengevat en naar een gerenommeerd tijdschrift hebben gestuurd, 's avonds tevreden naar huis gaan met het idee weer een grote vraag te hebben opgelost. Maar welke van de drie theorieën verklaart deze samenhang? De statistische macroanalyse geeft ons hierover geen uitsluitsel.¹⁴

Hier is een epistemologische kwestie aan de orde. Als we het erover eens zijn dat (a) de sociologie de wetenschap van de menselijke samenleving is en (b) de samenleving wordt geconstitueerd door de interactie van individuen, zonder hiertoe te kunnen worden gereduceerd, dan zouden we het er ook eens over kunnen zijn dat een verklaring van sociale macrofenomenen uit andere macrofenomenen alleen mogelijk is als we laten zien welk effect het verklarende macrofenomeen op individuele opties heeft, *welke* actie individuen *waarom* kiezen, en hoe de acties van de verschillende betrokken individuen tot het te verklaren macrofenomeen leiden. Dit is niets anders dan het bekende macro-micro-macroschema van de sociologische verklaring (Coleman, 1986).

EEN GEKKE METHODOLOGIE?

We hebben met een situatie te maken waarin de korte weg tussen twee sociale macrofenomenen geen uitkomst biedt, omdat de argumentatieve stappen die ertussen liggen niet getoetst zijn. De socioloog zou bijvoorbeeld eerst moeten bewijzen dat het aantal arbeidsplaatsen inderdaad afneemt op grond van de verplaatsing van werkplaatsen. Daarna zou hij moeten aantonen dat de werklozen of door de familie financieel worden gesteund, of elders een baan vinden en verhuizen, en dat de sociale banden binnen de familie hierdoor verbroken worden en verzorgingsfuncties niet meer gewaarborgd zijn. Ten slotte moet hij laten zien dat dit door een politieke actor als een probleem wordt geformuleerd, dat het ingang vindt in het overheidsbeleid, niet door vetogroepen wordt tegengehouden, en dat het de gemeten verschillen in sociale uitgaven tot resultaat heeft. Voor zijn collega's uit de economie en de politicologie geldt hetzelfde met betrekking tot hun redenering.

Elke stap in deze keten van bewijsvoering is een onderzoeksproject op zichzelf en de complexiteit van de samenhang vormt een geweldige uitdaging. Hoeveel gemakkelijker zou het zijn, als we deze microfundering van de macrosamenhang als een *black box* zouden kunnen behandelen! Dat zou mogelijk zijn als we de keten van bewijsvoering zouden kunnen vervangen door een sociaal mechanisme. Een sociaal mechanisme is een causale procesverbinding tussen een *explanans* en een *explanandum*, die op een gestyliseerde samenhang op lager aggregatieniveau – bijvoorbeeld individuen – teruggrijpt en die we in een bepaalde wetenschap als gegeven accepteren (Hedström en Swedberg, 1998).¹⁵ Het mechanisme heeft hierbij een soortgelijke functie als een wet in de natuurwetenschappen.¹⁶ Om dit te verduidelijken wil ik een voorbeeld uit de thermodynamica aanhalen. We kunnen de druk van een gas berekenen als we de temperatuur hebben gemeten, zonder dat we hoeven te weten wat elk individueel gasmolecuul doet, hoewel de gasdruk het resultaat van de geaggregeerde individuele bewegingen van de gasmoleculen is. De eerste wet van de thermodynamica beschrijft dus de status van een gas met behulp van toestandsvergelijkingen, die enkel afhankelijk zijn van de begin- en eindcondities, zonder dat deze expliciet geplaatst is op een microfundering.

In feite doen we hetzelfde in onze analyse van het effect van globalisering op de sociale uitgaven: we onderzoeken de correlatie tussen twee fenomenen op macroniveau. We proberen met deze analyse dus een onuitgesproken wet die een samenhang tussen het niveau van de globalisering – gemeten via de buitenlandse investeringen – en de sociale uitgaven veronderstelt empirisch te achterhalen: als de buitenlandse investeringen toenemen, dan stijgen ook de publieke sociale uitgaven,

BERNHARD KITTEL

en als de buitenlandse investeringen afnemen dan zakken ook de publieke sociale uitgaven.

Wanneer kunnen we een keten van bewijsvoering vervangen door een mechanisme? Ik vermoed dat het cruciale probleem bij de transformatie van microfenomenen in een macrofenomeen zit. Dit kan, zo is mijn stelling, alleen onder bepaalde voorwaarden zonder problemen gebeuren. Het natuurkundige voorbeeld suggereert twee condities. Ten eerste moet het gedragspatroon van de studieobjecten identiek en onafhankelijk zijn en ten tweede moet het aantal objecten groot genoeg zijn om op macroniveau een voorspelbaar, ‘typisch’ gedragspatroon te vertonen.

Ik wil eerst op de eerste conditie ingaan. *Identiteit* van gedrag betekent in de thermodynamica dat als de externe condities precies dezelfde zijn, twee gasmoleculen hetzelfde gedrag vertonen. Men kan dus het ene molecuul door het andere vervangen, zonder dat de voorspelling over het gedrag hierdoor wordt aangetast. *Onafhankelijkheid* heeft twee dimensies: ten eerste houdt het in dat de wet geldt als er geen interveniërende factoren aanwezig zijn en deze dus geen invloed op het gedrag hebben. Ten tweede betekent het dat het gedrag van het ene molecuul niet wordt beïnvloed door het gedrag van andere moleculen behalve in de onproblematische zin van het effect van botsingen. Op deze twee voorwaarden (onafhankelijkheid en identiteit van het individuele gedragspatroon) berust de mogelijkheid om de analyse van het proces van versnelling van individuele moleculen en de toename van botsingen met de wand van de bak te vervangen door de eerste wet van de thermodynamica.

Natuurwetenschappers proberen in hun experimenten door manipulatie van de situatie alle mogelijke interveniërende factoren uit te sluiten, om zo de gehypothetiseerde relatie zichtbaar te maken. Niemand verwacht dat, als we in het kader van een marketingactie van de Universiteit van Amsterdam de gravitatiewet willen demonstreren met behulp van een ballon, die boven de aula van de universiteit zweeft, door tegelijkertijd een loden kogel, een papieren vliegtuig en een aantal luchtballons – allemaal even zwaar – los te laten, deze allemaal tegelijkertijd en op dezelfde plek op de aarde terechtkomen, zoals de gravitatiewet voorspelt. De loden kogel slaat waarschijnlijk door het dak van de aula en wordt in de marketingactie als spreidingsverlies in de boeken worden opgenomen, omdat de kwaliteit van de UvA bij de hier aanwezigen toch buiten kijf staat. Het papieren vliegtuig zal waarschijnlijk een noodlanding in een Amsterdamse gracht maken en daarin door een toerist worden gefotografeerd. Er zijn dus kansen... En de luchtballons zullen – na enige tijd

EEN GEKKE METHODOLOGIE?

met behulp van allerlei interveniërende factoren de gravitatiekracht te hebben getrotseert – ergens op aarde neerdalen en ertoe bijdragen dat iemand wordt overtuigd om een Masteropleiding te gaan volgen aan de Universiteit van Amsterdam (voorbeeld geadapteerd van Hoover, 2002, p. 160). Te veel factoren, zoals wind, gewicht, vorm of omvang, zullen de gepostuleerde uniforme werking van de gravitatiekracht verstoren. Om de werking van de wet empirisch te kunnen observeren zullen we al deze factoren moeten uitsluiten. De natuurwetenschappen investeren dus veel in de afscherming van hun experimenten tegen zulke factoren.

In de sociale wetenschappen zijn echter noch onafhankelijkheid noch identiteit van het individuele gedrag in dezelfde mate gewaarborgd; de handelingscapaciteit van subjecten zet een dikke streep door de rekening (Schütz, 1962; Boudon, 1979).

Laten we naar een marktsituatie in de economie kijken. Niet alle consumenten reageren op de prijsverhoging van een product door er minder van te consumeren – daarop speculeert, onder het mom van milieubescherming of volksgezondheid, elke belastingsverhoging op benzine of tabak. Individuen beleven het sociale feit van de prijsverhoging ieder op een eigen manier. Afhankelijk van de individuele motivatie leidt deze situatie tot verschillende handelingen. Om onder deze condities de werking van het marktmechanisme empirisch te kunnen observeren, is het dus in principe nodig om alle interveniërende factoren in een artificiële situatie uit te sluiten (Lawson, 1997, p. 77-79). Experimentele economen en psychologen doen dus veel moeite om de set van mogelijke acties in een laboratorium onder controle te houden (Liebrand, Messink en Wilke, 1992; Van Winden, 2002).

Hebben we deze gedragsconditie echter altijd nodig? Misschien is de tweede conditie, het grote aantal individuen, toereikend om causale verbanden met behulp van niet-experimenteel empirisch onderzoek te kunnen aantonen. Het gaat dus om de vraag of we bij de aggregatie van individueel gedrag naar macrofenomenen een nauwkeurige kennis van het individuele gedrag van elke actor echt nodig hebben. Lambert Adolphe Quetelet, de negentiende-eeuwse Belgische astronoom en statisticus, heeft hiervoor een dummy verzonnen, de *homme moyen*, de gemiddelde mens: 'Si l'on cherche à établir, en quelque sorte, les bases d'une physique sociale, c'est lui [*l'homme moyen*] qu'on doit considérer, sans s'arrêter aux cas particuliers ni aux anomalies (...)' (Quetelet, 1835, p. 21). Dan is het niet nodig dat iedereen zich op dezelfde manier gedraagt, maar slechts dat het gedrag van de collectiviteit van individuele actors met behulp van een waarschijnlijkheidsfunctie kan worden beschreven. Quetelet gebruikte hiervoor de normaalverdeling. Deze stelling is gefundeerd

BERNHARD KITTEL

op de wet van de grote getallen. Indien dit idee toegepast kan worden, laten zich op macroniveau stochastische regulariteiten vinden, die we als wetten zouden kunnen beschouwen.

De hedendaagse economen noemen deze dummy de ‘representatieve agent’. Indien we het gedrag van deze representatieve agent kunnen vervangen door een mechanisme en we met een groot aantal individuen te maken hebben, dan kunnen we vertrouwen op de onzichtbare hand van Adam Smith (1904 [1776]) en kunnen we de samenhang op macroniveau bestuderen. Het mechanisme vervangt dan in onze verklaring de keten van bewijsvoering, die we als betrouwbaar en als een gegeven beschouwen. De oplossing in de economische *mainstream* veronderstelt dat de representatieve agent rationeel handelt in die zin dat hij het individuele nut maximaliseert op basis van een kosten-batenoverweging. Deze *homo economicus* staat ons toe, acties op microniveau tot een macrofenomeen te generaliseren.

Andere perspectieven die de ‘nut-maximaliserende’ *homo economicus* niet accepteren, zoals het idee van de beperkte rationaliteit (Jones, 1999), proberen de diversiteit van handelingsmotivaties expliciet te modelleren. Sommigen menen dat deze oplossing uitmondt in een oneindig regres en dat daarmee de hele econometrische aanpak overboord wordt gegooid (Kincaid, 1996, p. 179-182; Lawson, 1997, p. 80; Cartwright, 2002). Het veronderstellen van een causale samenhang tussen sociale macrofenomenen zou alleen acceptabel zijn, indien we de mechanismen op het subatomaire niveau hebben begrepen (Kincaid, 1996, p. 179). Echter, deze vernietigingsstrategie van *reductio ad absurdum* is onlogisch, omdat ze over het hoofd ziet dat we ons moeten afvragen op welk emergentieniveau de voor causale samenhangen tussen sociale macrofenomenen relevante basis wordt gelegd (Steel, 2004). De problemen van de causale inferentie in de sociale wetenschappen komen voort uit het feit dat individuen subjecten zijn die zelfstandig kunnen denken en strategisch kunnen handelen. Dit is een emergente eigenschap van menselijke individuen en een verdere reductie op de psychologische toestanden, op neurale stromen of op subatomaire fysica, is niet nodig. Een mechanisme dat op menselijke actie berust, kan dus sociale macrofenomenen verklaren.

Kevin Hoover, een vooraanstaand denker over het methodologische fundament van de econometrie, is optimistischer wat betreft het potentiaal van regressiemodellen op macroniveau. Ofschoon hij de hele besproken problematiek accepteert, houdt hij vol dat we op het niveau van sociale macrofenomenen wel degelijk sociale regulariteiten kunnen vinden. Hoewel individuele *agency* het gedrag van individuen

EEN GEKKE METHODOLOGIE?

onvoorspelbaar maakt, zijn er voldoende individuen die in de praktijk vaak genoeg hetzelfde doen, om op sociaal macroniveau stochastische maar stabiele regulariteiten te kunnen observeren. Denkt u bijvoorbeeld maar aan de samenhang tussen het spanningsniveau van een wedstrijd van Ajax en de omzet van pils achteraf in de cafés aan het Leidseplein. Het probleem zit vanuit dat oogpunt niet in de econometrie zelf, maar in de aanspraken die we erop doen. In Hoovers woorden: ‘Econometrics is not about measuring covering laws. It is about observing unobvious regularities’ (Hoover, 2002, p. 173). Dit betekent echter dat bij Hoovers redding van de methodologie de oorspronkelijke doelstelling overboord gaat. Als het enkel nog maar om de observatie van niet-evidente regulariteiten gaat, dan houdt de econometrie de aanspraak op te stellen dat ze een methode is, die het toetsen van causale theorieën mogelijk maakt: ze wordt een geavanceerde methode van de beschrijvende statistiek.

Wat moeten we uit deze redenering concluderen? Macrosociale regulariteiten zijn observeerbaar. We kunnen ze dan verwachten als aan een paar voorwaarden is voldaan (zie ook Stinchcombe, 1991, p. 378). Deze zijn in dit geval de volgende:

1. De meeste individuen moeten onafhankelijk van elkaar in dezelfde situatie hetzelfde doen, zodat we kunnen spreken van een typisch gedragspatroon, gepersonificeerd in de representatieve agent.
2. Dit typische gedrag moet met behulp van een eenvoudige actietheorie – bijvoorbeeld de rationale keuzetheorie¹⁷ – kunnen worden beschreven.
3. De verdeling van het individuele gedrag moet een eenvoudige functie volgen – bijvoorbeeld een normaalverdeling – met behulp waarvan de aggregatie van het onafhankelijke, maar identieke individuele gedrag naar het sociale macrofenomeen mogelijk is.

Nu kom ik aan mijn centrale stelling: voor het gebied waarin het kwantitatief landenvergelijkend onderzoek gedurende de laatste twee decennia de grootste populariteit heeft gewonnen – breed samengevat onder de noemer ‘vergelijkende politieke economie’ – is het niet mogelijk soortgelijke plausibiliteitsoverwegingen te genereren waarmee de methodologie kan worden gelegitimeerd. Het probleem zit kort gezegd in het volgende: in tegenstelling tot de zojuist besproken situaties richt de politieke economie zich maar zelden op geaggregeerd individueel gedrag, maar op systeemelementen van een samenleving. Onderwerp van het onderzoek zijn bijvoorbeeld vragen zoals welke invloed politieke instituties (de formele en informele

BERNHARD KITTEL

regels in een politiek stelsel) en collectieve politieke actors (bijvoorbeeld partijen en belangengroepen) op economische en sociale ontwikkelingen hebben.

Deze stelling is wellicht niet direct inzichtelijk. Waarom is er een verschil tussen geaggregeerd individueel gedrag en systeemkenmerken? Laat u mij dit verduidelijken aan de hand van het verschil tussen de beslissing over het aankoopbeleid van individuen in een marktsituatie en de beslissing over het macroeconomische beleid van een regering. Het gedrag in een marktsituatie kan op twee niveaus onderzocht worden: de microanalyse van het individuele gedrag en de macroanalyse van het collectieve gedrag. In de microanalyse wordt een regressievergelijking geschat waarin de coëfficiënt het gedrag van de representatieve agent vertegenwoordigt en de variatie in het individuele gedrag expliciet in de standaardafwijking opgenomen wordt. Hoe meer ‘abnormaal’ gedrag in een collectief voorkomt – dus hoe groter de variantie – hoe groter de standaardafwijking van de coëfficiënt. In de macroanalyse verdwijnt de variatie van het individuele gedrag in de representatieve agent, omdat het collectief nu niet wordt gerepresenteerd door een distributie van een variabel maar enkel door het gemiddelde. De variantie wordt vervangen door assumpties. Daaruit volgt dat de kwaliteit van de in een regressiemodel berekende coëfficiënt afhangt van de representativiteit van het gemiddelde voor het collectief van de individuen. Het zijn dus de veronderstellingen van onafhankelijkheid en uniformiteit op microniveau, samen met de wet van de grote getallen, die de analyse op macroniveau mogelijk maken.

Bij handelingen van een regering worden we met een compleet andere situatie geconfronteerd. Ik wil de implicatie van deze situatie in drie stappen uiteenzetten. Ten eerste gaat het niet om een groot aantal individuele beslissingen die *ex post* worden geaggregeerd, maar om één enkele collectieve beslissing, die voortvloeit uit de *ex ante* aggregatie van diverse meningen over de te nemen beslissing. Dit is een belangrijk punt: de transformatie van het microniveau van de individuen naar het macroniveau van sociale fenomenen vindt plaats vóórdat de voor de vraagstelling relevante actie wordt ondernomen. Op macroniveau hebben we dus met een ander soort representatieve agent te maken: een collectieve actor. Deze is niet identiek met *l’homme moyen*. Aan de collectieve actie is een deliberatief proces voorafgegaan, dat uit de veelheid van mogelijke acties één specifieke *collectieve* optie heeft geselecteerd. Beide cruciale veronderstellingen – onafhankelijkheid en uniformiteit van acties – zijn niet meer te verdedigen.

EEN GEKKE METHODOLOGIE?

Dit leidt tot de tweede stap. Het deliberatieve karakter van de ene collectieve beslissing betekent ook dat de centrale limietstelling niet meer als afkorting kan worden aangehaald om de micro-macrotransformatie te legitimeren. Deze situatie wordt in de literatuur onder de noemer ‘sociale keuze probleem’ behandeld (Ordeshook, 1986, p. 53-96; Sandler, 2001, p. 76-94; Mueller, 2003). De hier belangrijkste voorlopige conclusie die uit deze discussie naar voren komt, is dat uit de meeste algemene situaties geen analytische evenwichtoplossing afgeleid kan worden, waaruit de collectieve beslissing kan worden gededuceerd (Sandler, 2001, p. 93-94). Dat wil zeggen dat de representatieve agent niet door een alternatieve, complexere micro-macro transformatieregel kan worden vervangen. De reëel geïmplementeerde oplossing is onder deze omstandigheden afhankelijk van de specifieke randvoorwaarden – onder andere de bestaande variëteit van interessen en ideeën, van de machtsverhoudingen, en van de regelsystemen in het collectief.¹⁸

Hier zijn we – ten derde – dus aanbelandt bij het antwoord op mijn vraag, namelijk of kwantitatief landenvergelijkend onderzoek een gekke methodologie gebruikt. Moeten we dit oordeel accepteren en welke implicaties heeft dit dan? John Goldthorpe, de in onze *scientific community* in hoog aanzien staande socioloog uit Oxford, stelt bijvoorbeeld dat ‘certain phenomena that macrosociologists have sought to study (...) turn out to be ones on which theory can give relatively little cognitive grasp at all. (...) (T)hey appear too few, too independent, and too causally heterogeneous for anything of much use to be said in theoretical terms’ (Goldthorpe, 2000b, p. 63).¹⁹ Met andere woorden: we zouden inderdaad gek zijn als we op deze manier zouden doorgaan, een gekke methodologie te gebruiken voor de analyse van sociale macrofenomenen.

Moeten we dus helemaal stoppen met het gebruik van de macrokwantitatief vergelijkende analyse? Ik denk dat deze conclusie te ver zou gaan, maar ze heeft wel implicaties: ze geeft aanleiding om de gebruikvoorwaarden van de analysemethode zorgvuldiger te bestuderen.

Ten eerste is de poging om sociaal-wetenschappelijke theorieën over sociale macrofenomenen te *toetsen* met behulp van statistische modellen, tot falen gedoemd. Dit neemt niet weg dat statistische modellen in veel situaties nuttig kunnen zijn om niet-evidente regulariteiten te *beschrijven*, die op grond van de wet van grote getallen door middel van het idee van de representatieve agent geplaatst kunnen worden op een microfundament en *ex post* kunnen worden geaggregeerd.

BERNHARD KITTEL

Ten tweede is echter de poging om theorieën over macrofenomenen met emergent systeemkarakter te *beschrijven* met behulp van statistische modellen, tot falen gedoemd. Door de aggregatie *ex ante* laten deze macrofenomenen zich niet met behulp van een waarschijnlijkheidsfunctie beschrijven. Ze zijn resultaat van strategische interactie tussen individuen of organisaties. Daaruit volgt dat de kans op het bestaan van stochastische regulariteiten op het macroniveau gering is.

Wat betekent deze conclusie voor mijn onderzoeksgebied, de analyse van coöperatie tussen de staat en werkgevers- en werknemersorganisaties, en het effect van deze coöperatie op het economische en sociale prestatievermogen van landen? Ik vrees dat mijn betoog geen aanmoedigende implicaties heeft voor de macrokwantitatieve methodologie op dit gebied.²⁰ Geen van de voorwaarden die ik heb genoemd, zijn toepasselijk op dit soort situaties. Hoewel ik het oordeel, dat kwantitatief landenvergelijkend onderzoek een gekke methodologie zou zijn, in de algemene formulering niet deel, meen ik dat de kritiek die in dat oordeel zit wel degelijk van toepassing is op de poging deze methodologie toe te passen op de werking van corporatistische arrangementen.

Recent hebben twee van mijn collega's, Oscar Molina en Martin Rhodes, deze netelige impasse van het kwantitatief landenvergelijkende onderzoek samengevat in een moderne formulering: '(T)he political economy branch [of the corporatist literature] had exhausted its capacity for measuring corporatism and equating corporatist systems with certain types of macroeconomic performance. Although large-scale, cross-national studies of this type have imparted important insights (...), there have been diminishing returns on investment in such exercises (...)' (Molina en Rhodes, 2002, p. 325).²¹

Als het onmogelijk is om grote vraagstukken op landenvergelijkend niveau systematisch te onderzoeken, is het misschien beter om de grote vraagstukken op te delen in componenten – mechanismen die zich wel systematisch laten onderzoeken.²² Op dat idee sluit mijn onderzoeksprogramma voor de komende jaren aan. Dit wil ik nu kort schetsen.

Het programma is getiteld 'Governance and special interests. Conditions of cooperative success and failure' en heeft tot doel beter te begrijpen welke factoren bijdragen tot het slagen en falen van coöperatieve arrangementen tussen een overheid en belangengroepen. Hoewel de vraagstelling is geformuleerd vanuit het oogpunt van maatschappelijke formaties, krijgt ze haar *punch* uit de mogelijkheid deze

EEN GEKKE METHODOLOGIE?

vraag op abstracter niveau te reformuleren: wanneer slaagt of faalt de coöperatie tussen representanten van een hoe dan ook gedefinieerd collectief en de belangengroepen binnen dat collectief? Een dergelijk collectief kan een nationale staat, een lokale administratieve eenheid – zoals een gemeente –, een politieke partij, een belangengroep, een onderneming of een huishouden zijn. Het relevante kenmerk ervan is dat er een collectieve beslissing moet worden genomen uit een pluraliteit van gedifferentieerde, deels confligerende speciale interessen door een agent van het gehele collectief.

Hierbij ga ik uit van de vraag, op welke voorwaarden de representant van het collectief en de belangengroepen van speciale interessen bereid zijn te coöpereren. We kunnen vier verschillende, maar van elkaar afhankelijke dilemma's onderscheiden (Kollock, 1998), waarmee groepsverbanden te kampen hebben:²³

1. In het probleem van de ledenwerving is het dilemma van de collectieve actie herkenbaar. Elk groepslid profiteert van de behartiging van de belangen van deze groep, ook als het niet zelf aan de collectieve actie bijdraagt. Mancur Olson heeft overtuigend de vraag gesteld waarom het groepslid hieraan dan zou willen bijdragen (Olson, 1965).
2. In het probleem van de keuze van collectieve doelen zit het dilemma van de sociale keuze: hoe kunnen verschillende voorkeuren binnen een groep op niet-dictatorische wijze worden geaggregeerd? Dat dit niet vanzelfsprekend is, heeft Kenneth Arrow bewezen (Arrow, 1963). Hij heeft daar onder andere de Nobelprijs voor ontvangen.
3. Het probleem van de controle van de implementatie van groepsdoelen is reformuleerbaar als een dilemma van principaal en agent. Hoe kunnen de leden van een belangengroep veiligstellen dat de leiding de groepsdoelen en niet hun eigen privé-doelen behartigt? Ook deze vraag gaat terug op een Nobelprijswinnaar, Herbert Simon (Simon, 1967).
4. Het probleem van het verkrijgen van invloed verwijst naar de strategische interactie tussen groepen, die met behulp van speltheoretische modellen kan worden gerepresenteerd. Jongstleden werden, door Frans van Winden en zijn groep aan het Centre for Research in Experimental Economics and Political Decision-Making (CREED) hier aan de Universiteit van Amsterdam, de eerste modellen ontwikkeld die de specifieke constellatie van meerdere belangengroepen en een overheid analytisch vatbaar maken (Van Winden, 2003).

BERNHARD KITTEL

In de strategische interactie tussen belangengroepen onderling en tussen hem en de overheid moeten zowel de belangengroepen alsook de overheid de interne dilemma's die ze in relatie tot hun achterban hebben, oplossen. Mijn stelling is, dat het gedrag van belangengroepen en overheid is af te leiden uit de gezamenlijke oplossing van deze vier dilemma's en dat de speurtocht naar de oorzaken van succes en falen van coöperatie moet beginnen bij de analyse van de specifieke constellatie van deze dilemma's. Aangezien dit programma aansluit bij vraagstukken die vooral ook in de economie, de politicologie en de psychologie aan de orde zijn, zie ik een groot potentiaal voor multi- en interdisciplinaire samenwerking binnen en buiten de Universiteit van Amsterdam, en ik hoop dat deze totstandkomt.

Ik heb gezegd.

Noten

1. Deze aanpak is te onderscheiden van landenvergelijkend onderzoek op het aggregatieniveau van individuen, bijvoorbeeld met de data van de eurobarometer of de European Social Survey, waarop veel van de opmerkingen hieronder niet van toepassing zijn.
2. Het kleine aantal landen en de beschikbaarheid van tijdreeksen heeft ertoe geleid dat bijna alle bijdragen tegenwoordig gebruikmaken van de één of andere variant van de *pooled time series cross section analysis*, een econometrische techniek die is ontwikkeld voor data-matrices, waarin de observaties variatie in tijd en ruimte vertonen. Zie Baltagi (2001) voor een inleidend overzicht vanuit de econometrische theorie, Beck (2001) en Wawro (2002) voor een overzicht van recente ontwikkelingen vanuit sociaal-wetenschappelijk perspectief, en Kittel (1999), Kittel en Winner (te verschijnen) voor een kritische discussie van de techniek uit het oogpunt van landenvergelijkende onderzoeksvragen.
3. Deze afhankelijkheid betreft zowel de vergelijking binnen landen tussen verschillende periodes, waarbij de score in periode t wordt bepaald door de score in periode $t-1$ (autocorrelatie), alsook de vergelijking tussen landen, waarbij leer-, imitatie- en diffusieprocessen en belangrijke rol spelen (Galtons probleem). De toenemende coördinatie van de politiek van Europese landen gedurende de laatste twee decennia accentueert dit probleem nog eens.
4. Zie bijvoorbeeld het overzicht in Kittel en Obinger (2003) en de daar geciteerde literatuur.
5. Garrett (1998, p. 10) beweert bijvoorbeeld dat hij gebruikmaakt van de meest geschikte econometrische technieken om zijn argument te toetsen. Hij prijst zijn boek aan als instrument om het negeren van het werk van politicologen door economen en bestuurders te doorbreken, iets wat volgens hem wordt veroorzaakt door de tekortschietende statistische methodologie.
6. De vier boeken uit de laatste twee decennia met het grootste potentieel om klassiekers te worden op het gebied van landenvergelijkend onderzoek naar de verzorgingsstaat zijn naar mijn inschatting Hall (1986), De Swaan (1988), Scharpf (1991) en Pierson (1994).
7. De steekproef voor dit soort analyses is nooit aselekt, en daarom hebben de significantietoetsen in feite geen fundament in de theorie van de statistiek. Dit probleem wordt gewoonlijk genegeerd.
8. In de literatuur vindt men weinig consensus over de correcte specificatie van *pooled time-series cross-section*-modellen. Vergelijk bijvoorbeeld Huber en Stephens (2001) met Kittel en Obinger (2003) of de recente discussie in *International Organization* (Beck en Katz, 2001; Green, Kim en Yoon, 2001; King, 2001; O Neal en Russett, 2001).
9. Een nuttig overzicht van de stand van de discussie over de rol van interveniërende factoren in statistisch onderzoek is te vinden in McKim en Turner (1997).

10. Het geslacht van deze ‘representatieve agenten’ heb ik laten bepalen door het modale geslacht van de hoogleraren in deze disciplines.
11. Deze stelling bestaat in feite uit twee in elkaar geschoven stellingen, die rekening houdt met de bij sociologen graag gehonoreerde voorstelling, dat de complexiteit van de reële wereld ook in onze modellen naar voren moet komen.
12. Om de complexiteit van de discussie niet te vergroten, beperk ik mijn voorbeeld tot een simpele *cross-section* regressieanalyse.
13. Ik wil hier niet ingaan op de vraag of het in deze situatie zinvol is een significantietoets te interpreteren.
14. Dit probleem is in de economie al aan de orde gesteld geweest. Sargent (1976) heeft bijvoorbeeld aangetoond dat verschillende macro-economische theorieën tot dezelfde gereduceerde vorm leiden, waardoor deze theorieën niet getoetst kunnen worden met econometrische technieken. Dit heeft er echter niet toe geleid dat het enthousiasme voor het toetsen van economische theorieën met behulp van econometrische schattingen is afgenomen. Vergelijken we echter mijn drie overwegingen – die typisch zijn voor het soort betoog dat we in de theorieën van tijdschriftenartikelen met kwantitatief landenvergelijkende aanpak vinden – met de theorieën waarover Sargent het heeft, dan valt op dat zijn theorieën deductief zijn afgeleid uit axiomen, terwijl de hypotheses die ik hier heb ingevoerd niet meer zijn dan losstaande beschouwingen zonder consistent theoretisch kader. Deze theoretische ondergedetermineerdheid van de in kwantitatief landenvergelijkend onderzoek gebruikte regressiemodellen, die vaak niet eens een duidelijke verwachting over de richting van een effect toelaat, is nog een aspect, dat met betrekking tot het symptoom van de mankerende stabiliteit van de bevindingen genoemd moet worden.
15. Mahoney (2001) noemt 24 definities van sociale mechanismen.
16. Terwijl wetten algemene uitspraken over de covariatie van toestanden zijn, wijzen mechanismen op deze covariatie veroorzakende processen (Mayntz, 2003, p. 4).
17. Deze stelling wordt wellicht niet door iedereen gedeeld. Ik ga ervan uit dat er situaties zijn, waarin deze aanpak beter werkt en andere, waarin hij minder goed past (zie ook Geddes, 2003, p. 175-212). Ik wil hier echter niet nader ingaan op de discussie over de rationale keuzetheorie. Enkele recentere overwegingen zijn te vinden in Opp (1999), Goldthorpe (2000a) en Boudon (2003).
18. Het feit dat gebeurtenissen op macroniveau, die resulteren uit een *ex ante* transformatie van het micro- naar het macroniveau, geen fundament van een modaal gedragspatroon hebben, heeft ernstige gevolgen voor de specificatie van het statistische model. Bij het marktmodel kunnen we er bijvoorbeeld op bouwen dat de representatieve agent op microniveau niet alleen een bepaalde reactie op een verandering in de prijs van een product vertoont, maar ook een bepaalde tijdspanne nodig heeft om te reageren en die reactie een bepaald verloop vertoont. We kunnen dus een bepaalde mate van traagheid en een bepaalde vertragingstructuur veronderstellen, die het mogelijk maken, hiervoor

coëfficiënten uit te rekenen en de modelspecificatie op het modale gedragspatroon te richten. In het geval van de samenhang tussen de compositie van de regering en de sociale uitgaven is het echter veel moeilijker om een coëfficiënt substantiële inhoud te geven. De ene regering maakt nu een hervorming die pas na 30 jaar de eerste meetbare uitwerkingen zal hebben, de andere hervormt met onmiddellijke consequenties. De ene regering kiest voor de weg van langdurige onderhandelingen met alle belangengroepen om in één klap een grote hervorming te initiëren, de andere kiest voor vele kleine, maar snel geïmplementeerde stappen. De ene regering implementeert een reform, maar wordt vlak daarop vervangen door een anders gekleurde regering, die de reform weer ongedaan maakt, de andere regering wordt van de implementatie van de reform afgehouden door voortijdige verkiezingen. De vraag is hoe al deze onberekenbare en, op grond van de sociale keuze-problematiek, ook onvoorspelbare variatie kan worden samengevat door middel van een enkele coëfficiënt, die onafhankelijk is van tijd en ruimte. Hoe kunnen we onder deze condities zelfs maar verwachten dat we een systematische samenhang tussen twee variabelen op het macroniveau vinden?

19. Soortgelijke conclusies vindt men ook bij andere contributies aan deze discussie, bijvoorbeeld Little (1993), Liebersson (1997) en Hall (2003).
20. Ik benadruk hier nog eens dat mijn kritische stelling enkel van toepassing is op *macro*-kwantitatief onderzoek op het aggregatieniveau van landen en voor data die kenmerken van systemen representeren en expliciet niet op *micro*-kwantitatief onderzoek met data op het aggregatieniveau van individuen.
21. Ook bij Skocpol en Amenta (1986, p. 151) maakt deze stelling deel uit van een tegen de kwantitatief-landenvergelijkende onderzoeksopzet gerichte polemiek vanuit een alternatief perspectief, die zich in de jaren tachtig onder de titel *comparatief-historisch onderzoek* constitueerde (Mahoney en Rueschemeyer 2003). Ondanks zijn meriten heeft deze aanpak echter grote problemen met de generaliseerbaarheid van de bevindingen. Scharpf (2000, 2002) bespreekt de mogelijkheden om bij landenvergelijkend onderzoek generaliserende conclusies te trekken.
22. Mayntz (2002) beschrijft enkele kenmerken van macrofenomenen, die de theorievorming moeilijk maken en het werken met mechanismen in overweging geven.
23. Mijn systematiek is gefundeerd op de conceptualisering die Schmitter en Streeck (1999) hebben ontworpen voor de analyse van belangengroepen.

Literatuur

- Adcock, R. en D. Collier, 'Measurement Validity: A Shared Standard for Qualitative and Quantitative Research', in: *American Political Science Review*, 95, p. 529-546. 2001
- Arrow, K.J., *Social Choice and Individual Values*. New Haven, 1963
- Baltagi, B.H., *Econometric Analysis of Panel Data*, 2e druk. New York, 2001
- Beck, N., 'Time-series Cross-section Data: What Have We Learned in the Past Few Years?' In: *Annual Review of Political Science*, 4, p. 271-293. 2001
- Beck, N. en N. Katz, 'Throwing out the Baby with the Bath Water: A Comment on Green, Kim, and Yoon', in: *International Organization*, 55, p. 487-495. 2001
- Boudon, R., *La logique du social. Introduction à l'analyse sociologique*. Parijs, 1979
- Boudon, R., 'Beyond Rational Choice Theory', in: *Annual Review of Sociology*, 29, p. 1-21. 2003
- Burgoon, B., 'Globalization and Welfare Compensation: Disentangling the Ties that Bind', in: *International Organization*, 55, p. 509-551. 2001
- Cartwright, N., 'The Limits of Causal Order, From Economics to Physics', in U. Mäki (red.), *Fact and Fiction in Economics. Models, Realism, and Social Construction*. Cambridge, 2002
- Coleman, J.S., 'Social Theory, Social Research, and a Theory of Action', in: *American Journal of Sociology*, 91, p. 1309-1335. 1986
- Deth, J. van, 'Equivalence in Comparative Political Research', in: J. van Deth (red.), *Comparative Politics: The Problem of Equivalence*. New York, 1998
- Garrett, G., *Partisan Politics in the Global Economy*. Cambridge, 1998
- Garrett, G. en D. Mitchell, 'Globalization, Government Spending and Taxation in the OECD', in: *European Journal of Political Research*, 39, p. 145-177. 2001
- Geddes, B. *Paradigms and Sand Castles. Theory Building and Research Design in Comparative Politics*. Ann Arbor, 2003
- Goldthorpe, J.H., 'Current Issues in Comparative Macrosociology', in: J.H. Goldthorpe (red.), *On Sociology - Numbers, Narratives, and the Integration of Research and Theory*. Oxford, 2000a
- Goldthorpe, J.H., *On Sociology. Numbers, Narratives, and the Integration of Research and Theory*. Oxford, 2000b
- Green, D.P., S. Yeon Kim, en D.H. Yoon, 'Dirty Pool', in: *International Organization*, 55, p. 441-468. 2001
- Hall, P.A., *Governing the Economy: The Politics of State Intervention in Britain and France, Europe and the international order*. Cambridge, 1986
- Hall, P.A., 'Aligning Ontology and Methodology in Comparative Research', in: J. Mahoney en D. Rueschemeyer (red.), *Comparative Historical Research in the Social Sciences*. Cambridge, 2003

- Hedström, P. en R. Swedberg (red.), *Social Mechanisms. An Analytical Approach to Social Theory*. Cambridge, 1998
- Hoover, K.D., 'Econometrics and Reality', in: U. Mäki (red.), *Fact and Fiction in Economics. Models, Realism, and Social Construction*. Cambridge, 2002
- Huber, E. en J. Stephens, *Development and Crisis of the Welfare State*. Chicago, 2001
- Johnston, J., 'Econometrics: Retrospect and Prospect', in: J.D. Hey (red.), *The Future of Economics*. Oxford, 1992
- Jones, B.D., 'Bounded Rationality', in: *Annual Review of Political Science*, 2, p. 297-321. 1999
- Kincaid, H., *Philosophical Foundations of the Social Sciences. Analyzing Controversies in Social Research*. Cambridge, 1996
- King, G., 'Proper Nouns and Methodological Propriety: Pooling Dyads in International Relations Data', in: *International Organization*, 55, p. 497-507. 2001
- Kittel, B., 'Sense and Sensitivity in Pooled Analysis of Political Data', in: *European Journal of Political Research*, 35, p. 225-253. 1999
- Kittel, B. en H. Obinger, 'Political Parties, Institutions, and the Dynamics of Social Expenditures in Times of Austerity', in: *Journal of European Public Policy*, 10, p. 20-45. 2003
- Kittel, B. en H. Winner, 'How Reliable is Pooled Analysis in Political Economy? The Globalization-Welfare State Nexus Revisited', in: *European Journal of Political Research*. [te verschijnen]
- Kollock, P., 'Social Dilemmas: The Anatomy of Cooperation', in: *Annual Review of Sociology*, 24, p. 183-214. 1998
- Lawson, T., *Economics & Reality*. Londen, 1997
- Leamer, E.E., *Specification Searches. Ad-hoc Inference with Nonexperimental Data*. New York, 1978
- Lieberson, S., 'The Big Broad Issues in Society and Social History. Application of a Probabilistic Perspective', in: V.R. McKim en S.P. Turner (red.), *Causality in Crisis? Statistical Methods and the Search for Causal Knowledge in the Social Sciences*. Notre Dame, 1997
- Liebrand, W.B.G., D.M. Messink en H. Wilke (red.), *Social Dilemmas: Theoretical Issues and Research Findings*. Oxford, 1992
- Little, D., 'On the Scope and Limits of Generalizations in the Social Sciences', in: *Synthese*, 97, p. 83-207. 1993
- Mahoney, J., 'Beyond Correlational Analysis: Recent Innovations in Theory and Method', in: *Sociological Forum*, 16, p. 575-593. 2001
- Mahoney, J. en Dietrich Rueschemeyer (red.), *Comparative Historical Analysis in the Social Sciences*. Cambridge, 2003
- Mayntz, R., 'Zur Theoriefähigkeit makro-sozialer Analysen', in: R. Mayntz (red.), *Akteure, Mechanismen, Modelle: Zur Theoriefähigkeit makro-sozialer Analysen*. Frankfurt am Main, 2002
- Mayntz, R., 'Mechanisms in the Analysis of Macro-Social Phenomena', *MPIfG Working Paper*, 3 mei 2003

- McKim, V.R. en S.P. Turner (red.), *Causality in Crisis? Statistical Methods and the Search for Causal Knowledge in the Social Sciences*. Notre Dame, 1997
- Molina, O. en M. Rhodes, 'Corporatism: The Past, Present, and Future of a Concept', in: *Annual Review of Political Sciences*, 5, p. 305-331. 2002
- Mosley, L., 'Room to Move: International Financial Markets and National Welfare States', in: *International Organization*, 54, p. 737-773. 2000
- Mueller, D.C., *Public Choice III*. Cambridge, 2003
- Olson, M., *The Logic of Collective Action. Public Goods and the Theory of Groups*. Cambridge, 1965
- Oneal, J.R. en B. Russett, 'Clear and Clean: The Fixed Effects of the Liberal Peace', in: *International Organization*, 55, p. 469-485. 2001
- Opp, K.D., 'Contending Conceptions of the Theory of Rational Action', in: *Journal of Theoretical Politics*, 11, p. 171-202. 1999
- Ordeshook, P.C., *Game Theory and Political Theory. An Introduction*. Cambridge, 1986
- Pennings, P., H. Keman en Jan Kleinnijenhuis, *Doing Research in Political Science. An Introduction to Comparative Methods and Statistics*. Londen, 1999
- Pierson, P., *Dismantling the Welfare State? Reagan, Thatcher and the Politics of Retrenchment*. Cambridge, 1994
- Przeworski, A. en H. Teune, *The Logic of Comparative Social Inquiry*. New York, 1970
- Quetelet, L.A., *Sur l'homme et le développement de ses facultés ou essai de physique sociale*. Parijs, 1835
- Robinson, J., 'The Present Position of Econometrics: A Discussion,' in: *Journal of the Royal Statistical Society*, 123, p. 274-278. 1960
- Sandler, T., *Economic Concepts for the Social Sciences*. Cambridge, 2001
- Sargent, T.J., 'The Observational Equivalence of Natural and Unnatural Rate Theories of Macroeconomics', in: *Journal of Political Economy*, 84, p. 631-640. 1976
- Scharpf, F.W., *Crisis and Choice in European Social Democracy*. New York, 1991
- Scharpf, F.W., 'Institutions in Comparative Policy Research', in: *Comparative Political Studies*, 33, p. 762-790. 2000
- Scharpf, F.W., 'Kontingente Generalisierung in der Politikforschung', in: R. Mayntz (red.), *Akteure, Mechanismen, Modelle: Zur Theoriefähigkeit makro-sozialer Analysen*. Frankfurt am Main, 2002
- Schmidt, M.G., 'Vergleichende Policy-Forschung', in: D. Berg-Schlusser en F. Müller-Rommel (red.), *Vergleichende Politikwissenschaft*. Opladen, 2003
- Schmitter, P.C. en W. Streeck, 'The Organization of Business Interests. Studying the Associative Action of Business in Advanced Industrial Societies.' *MPIfG Discussion Paper 99/1*, 1999
- Schulze, G.G. en H.W. Ursprung, 'Globalisation of the Economy and the Nation State', in: *The World Economy*, 22, p. 295-352. 1999
- Schütz, A., 'Concept and Theory Formation in the Social Sciences', in: A. Schütz, *Collected Papers I*. Dordrecht, 1962

- Simon, H.A., *Models of Man: Social and Rational. Mathematical Essays on Rational Human Behavior in a Social Setting*. New York, 1967
- Skocpol, T. en E. Amenta, 'States and Social Policies', in: *Annual Review of Sociology*, 12, p. 131-157. 1986
- Smith, A., *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. Londen, 1904 (1776)
- Steel, D., 'Social Mechanisms and Causal Inference', in: *Philosophy of the Social Sciences*, 34, p. 55-78. 2004
- Stinchcombe, A.L., 'The Conditions of Fruitfulness of Theorizing about Mechanisms in Social Science', in: *Philosophy of the Social Sciences*, 21, p. 367-388. 1991
- Summers, L.H., 'The Scientific Illusion in Empirical Macroeconomics', in: *Scandinavian Journal of Economics*, 93, p. 129-148. 1991
- Swaan, A. de, *In Care of the State: Health Care, Education and Welfare in Europe and the USA in the Modern Era*. Cambridge, 1988
- Swank, D., 'Funding the Welfare State: Globalization and the Taxation of Business in Advanced Market Economies', in: *Political Studies*, 46, p. 671-692. 1998
- Wawro, G., 'Estimating Dynamic Panel Data Models in Political Science', in: *Political Analysis*, 10, p. 25-48. 2002
- Winden, F. van, 'Experimental Investigation of Collective Action', in: S.L. Winer en H. Shibata (red.), *Political Economy and Public Finance: The Role of Political Economy in the Theory and Practice of Public Economics*. Cheltenham, 2002
- Winden, F. van, 'Interest Group Behavior and Influence', in: C.K. Rowley en F. Schneider (red.), *Encyclopedia of Public Choice*. Boston, 2003